

ภาค 3 The struggle continues

บทที่ 6

อาจารย์ป่วยกับความเจ็บในต่างแดน

- พิมพ์ครั้งแรกใน *สารคดี*, 15: 176 (ตุลาคม 2542), หน้า 107-109
- พิมพ์ครั้งที่ 2 ใน *ชาวนิวทรี เกษตรศิริ และคนอื่นๆ, ประวัติ ป่วย กับธรรมชาติและการเมือง* (กรุงเทพฯ: หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์, 2549), หน้า 92-98

กันยายน 2542/ 1999

กราบเรียน ท่านอาจารย์ป่วยที่เคารพ

บรรณาธิการ *สารคดี* ขอให้ผมเขียนบันทึกความทรงจำที่มีต่ออาจารย์ แต่ผมเขียนไม่ได้ ผมทราบดีว่าอาจารย์ขอให้ผมและเพื่อนๆ มานานแล้วสำหรับการกระทำใดๆ ที่พวกเราได้ล่วงเกินอาจารย์ท่ามกลางความขัดแย้งทางความคิดเมื่อ 20 กว่าปีก่อน

แต่ผมขอฝากข้อเขียนที่ดีที่สุดพร้อมจดหมายนี้มาเป็นการขอโทษอีกครั้ง ขอฝาก *สารคดี* ส่งจดหมายนี้ถึงอาจารย์ด้วยครับ

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

ธงชัย วินิจจะกุล

คงไม่จำเป็นต้องเริ่มด้วยบทสรรเสริญอาจารย์ป่วยอย่างที่คงได้อ่านกันมากมายในหน้าหนังสือพิมพ์ คำสรรเสริญจากบางท่านทำให้ออกคิดไม่ได้ว่า เราถนัดสรรเสริญสามัญชนดีๆ ต่อเมื่อเขาจากไปแล้วเท่านั้น

ข้อเสนอให้จัดสร้างอนุสาวรีย์อาจารย์ป่วยบอกถึงความ “เวอร์” ที่เรามักทำให้มนุษย์กลายเป็นเทวรูปเทวดาสำหรับบูชากราบไหว้จนแทบจะแตะต้องไม่ได้ เมืองพุทธอย่างเรากลัวยึดติดกับเทวดากันเกือบเมือง จนไม่รู้ว่าจะเกิดวิกฤตขนาดไหนหากปราศจากเทวดาเหล่านั้น

อาจารย์คงไม่ปรารถนาจะถูกนับเป็นหนึ่งในบรรดาเทวรูปเทวดาที่ทำให้ผู้คนมองกันหนักเข้าไปอีก

คำสรรเสริญอาจารย์ป่วยล้วนสอดคล้องกันถึงความซื่อสัตย์สุจริตและกล้าหาญของท่านในฐานะข้าราชการปัญญาความสามารถในฐานะนักเศรษฐศาสตร์ และอุดมคติที่มุ่งช่วยเหลือคนยากจนเสียเปรียบในสังคมไทยในฐานะมนุษย์เดินดินคนหนึ่ง

เกียรติประวัติทั้งหมดนี้ประมวลจากตลอดชีวิตการทำงานของท่านจนถึงปี 2519/ 1976 เมื่อสังคมไทยขับไล่ไล่ส่งท่านออกไปเมื่ออายุ 60 ปี

แล้ว 20 ปีสุดท้ายในความเจ็บของท่านล่ะ ?

เคยลองคิดใหม่ว่า ความเจ็บของอาจารย์ป่วยบอกอะไรแก่เราบ้าง ?

อาจารย์ป่วยประสงค์จะบอกเราอย่างไรหรือไม่มีอาจทราบได้ แต่ความเจ็บของท่านเป็นอรรถที่ชวนให้เราได้คิดมากมายเกี่ยวกับชีวิตและสังคมไทย

ใครก็ตามที่มีชีวิตอยู่กับการคิด พุด เขียน แต่จับพ่นกลับไม่สามารถพุดหรือเขียนได้อีก ชีวิตในความเจ็บคงจะเจ็บปวดน่าอึดอัดจนยากจะบรรยายได้

ยิ่งสติปัญญาของท่านยังรับรู้ความเป็นไปในเมืองไทยรวมทั้งเหตุการณ์พฤษภา 35 และวิกฤตเศรษฐกิจล่าสุด แต่กลับไม่สามารถพุดคุยแลกเปลี่ยนหรือแสดงความคิดเห็นใดๆ ได้

แม้อาจารย์ป่วยจะปรับตัวได้ เราน่าจะลองพินิจถึงสภาวะเช่นนั้นดูบ้าง

นอกจากชวนให้นึกถึงสภาวะในชะตากรรมของปัจเจกบุคคลแล้ว ความเจ็บของอาจารย์ป่วยอาจมีความหมายมากกว่านั้น

ความเจ็บของท่านเกิดขึ้นในขณะที่ท่านกำลังต่อสู้กับการไปปิดมดเท็จของรัฐไทยต่ออาชญากรรมที่ผู้ทรงอำนาจในสังคมไทยและกลไกรัฐร่วมกันก่อขึ้น ท่านต่อสู้กับการปกปิดไม่รับผิดชอบที่ยังคงสืบเนื่องมาจนถึงวันนี้

ในขณะที่สังคมไทยถูกปิดปาก เสียงของท่านดัง เป็นความหวังอยู่ไกลโพ้น ท่านทำงานหนักจนฉับพลันกลับกลายเป็นความเจ็บบสนิท

ความเจ็บของท่านพ้องถึงความทราญนโหดร้ายและด้านที่อัปลักษณ์ของสังคมไทย ในขณะที่คนที่พูดและเขียนได้กลับยังยกย่องสรรเสริญอาชญากรอยู่ทุกวัน

ความเจ็บคือความสัจ ในขณะที่ยังแข็งแ้งคือการหลอกตัวเองอย่างน่าอนาถ

เรื่องที่ยังไม่ได้พูดและพูดไม่ได้คือความจริง ส่วนประวัติศาสตร์ที่เขียนอ่านกันอยู่ทุกวันนี้กลับเต็มไปด้วยการประจบประแจงและหลอกหลวงกันเอง

ความเจ็บคือยาขม ส่วนเรื่องราวที่บอกเล่าย้ำกันแข็งแ้งทุกวันคือยาแก้ลมประสาท

เมื่อสังคมไทยอ้าปากได้ ก็กลับไอ้อวดอวดอ้างการอยากจะเป็นเสือเศรษฐกิจ เราพากันหลงระเริงกับความฝันสวยหรูที่จะบันดาลให้ไทยเป็นเมืองคนรวย เป็นใหญ่ทางเศรษฐกิจ ความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมถูกหล่อเลี้ยงด้วยคำหวานของศาสตราจารย์กรรมกรหน้าหลายตา รวมทั้งนักมายากลทางการเงิน

เสือตัวนี้เติบโตด้วยมายากล ขย้ำกินทรัพย์การและทุกอย่างที่แปรเป็นสินค้าได้ รวมทั้งชีวิตของคนด้อยโอกาส

แต่แล้วเสือเศรษฐกิจกลับเป็นแค่ความเพ้อเจ้อ พูดกันไปมาบนฐานความเท็จและการหลอกหลวงกันและกัน รวมทั้งหลอกหลวงตัวเองด้วย

เรามีโอกาสที่จะพูด แต่เราไม่ได้เรียนรู้ที่จะพูดความจริง

อาจารย์ป่วยไม่มีโอกาสพูด แต่ความเจ็บของท่านกลับเต็มไปด้วยความซื่อสัตย์และเคารพตัวเองที่เราสามารถดูชมได้ยืนได้ฟังเมื่อไหร่ก็ได้

น่าเสียดายที่เราไม่เคยคิดจะฟังความเจ็บของอาจารย์ป่วย

ยี่สิบปีหลังของชีวิตในความเจ็บ อาจารย์ป่วยเลือกที่จะใช้ชีวิตอยู่ต่างแดน ทั้งๆ ที่คงไม่ต้องสงสัยอีกต่อไปแล้วว่าท่านรักแผ่นดินเกิดของท่านมากขนาดไหน

ท่านไม่ต้องพูด ไม่ต้องเขียน แต่ความเจ็บในต่างแดนเปรียบเสมือนคำถามต่อสังคมไทยที่ไม่กล้าเผชิญหน้ากับความสัจจริงที่อัปลักษณ์ ไม่กล้าชำระสะสางอดีตที่คร่าชีวิตคนนับร้อยและทำร้ายท่านอย่างเจ็บปวด สังคมไทยกลับไม่นำพา ปล่อยให้อาชญากรผู้ใช้อำนาจบาตรใหญ่ลอยนวลและเป็นใหญ่เป็นโตขึ้นอีก

ความเจ็บในต่างแดนคือคำถามต่อวัฒนธรรมทางการเมืองที่เคยตัว ปล่อยให้ละละเลย ไม่กล้ารับผิดชอบกับปัญหาใหญ่น้อยทั้งหลาย ตั้งแต่ความบกพร่องจนถึงการโกงบ้านกินเมืองและอาชญากรรมของรัฐ

ความเจ็บในต่างแดนคือ คำถามต่อสังคมไทยที่ถลันตัวเข้าไปในความหลงระเริงครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ ด้วยเศรษฐกิจศาสตร์และเศรษฐกิจแบบ “หลอกตัวเอง”

ความเจ็บยืนตระหง่านในต่างแดน เพื่อเป็นกระจกเงาบานใหญ่ให้สังคมไทยส่องดูตนเอง และคอยเตือนสติสังคมไทยให้อยู่กับอุดมคติและเคารพความสัจ

ความเจ็บของอาจารย์ป่วยชวนให้นึกถึงเวชในชะตากรรมของสังคมไทยที่ไม่รู้จักดูกระจกเงาและไม่รู้จักฟังความเจ็บ

อาจารย์ป่วยไม่พูดและไม่เขียนตลอด 20 ปีหลังของชีวิตท่าน แต่ “สันติประชาธรรม” ยังคงก้องอยู่ทุกวัน

น่าเสียดายที่เราไม่ได้ยินเองต่างหาก

อย่าสร้างอนุสาวรีย์ให้อาจารย์ป่วยเลย

ความคิดดีๆ เช่นนั้นมาจากความเคยชินกับสิ่งปลูกสร้างไอ้อาตระการตาอีกทีก็ครึกโครม ไม่รู้จักหัดฟังความเจ็บ

อาจารย์ป่วยไม่ควรถูกทำให้เป็นเทวรูปศักดิ์สิทธิ์ เมืองไทยไม่ขาดแคลนผู้ใหญ่ที่มีไว้สำหรับเซ่นไหว้บูชา และยังมีรอคิวอยู่อีกหลายคน

แต่สามัญชนคนธรรมดาที่ยึดมั่นและต่อสู้เพื่ออุดมคติของสามัญชนกลับหายากกว่าสามัญชนที่งามสง่าอย่างอาจารย์ป่วยสมควรได้รับสิ่งที่พิเศษกว่าอนุสาวรีย์ใดๆ ที่งอกเป็นดอกเห็ดในระยะหลัง

ถ้าหากอยากให้คนรำลึกถึงท่าน คงไม่มีอะไรดีไปกว่าให้อ่าน “ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” ของท่าน นี่คือนามคติของสามัญชนเดินดินที่ไม่ต้องปรุงแต่งด้วยถ้อยคำวิจิตรหรือทฤษฎีใดๆ

หากมีอนุสรณ์ชนิดใดที่ชวนให้คนรุ่นหลังได้อ่านข้อเขียนชิ้นนี้ ก็คงดีกว่ารูปเคารพใดๆ ทั้งสิ้น

ถ้าหากอยากตอบแทนคุณความดีของอาจารย์ป่วย คงไม่มีอะไรดีไปกว่าถามตัวเองและตอบตัวเองว่าจะมีส่วนร่วมสร้าง ความหวังและอุดมคติของคนเดินดินอย่างไร

แต่ก้าวแรกของการรำลึกถึงท่านและตอบแทนคุณความดีของท่าน คงไม่มีอะไรดีไปกว่าชำระสะสางเหตุการณ์ที่ทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจของท่าน อนุสรณ์ใดๆ อย่างเก่งก็เป็นแค่รูปปั้นของความอิหฺลัก็เหลือคณฺมคฺเรื่อทางประวัติศาสตร์ ถึงแม้ในระยะหลังจะมีผู้ให้ความเคารพต่อท่านอย่างสูง การชำระสะสางอาชญากรรมของรัฐเมื่อ 6 ตุลา 19 คือการแสดง ความเคารพต่อท่านที่มีความหมายที่สุด

อาจารย์ป่วยมิใช่ผู้ยิ่งใหญ่ แต่ท่านเป็นสามัญชนเดินดินอันทรงเกียรติและงามสง่าด้วยอุดมคติ คนเช่นนี้มาเกิดในเมืองไทยน้อยกว่าราชันย์หรือขุนพลผู้ทรงอำนาจ

นับจากนี้ไป เราคงต้องทนอยู่กับเสียงโหยกเหวกหนวกหูทุกวัน ไม่มีความเจ็บปวดในต่างแดนให้เราได้ยินได้ฟังอีกแล้ว

หมายเหตุ: ขอขอบพระคุณอาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ที่ชวนให้ผู้เขียนคิดถึงชีวิตช่วงสุดท้ายในความเจ็บปวดของท่านอาจารย์ป่วย การตีความหมายทั้งหมดเป็นของผู้เขียนเอง